

ชำระความเรื่องเจ้าสีหมื่น

จากการวิเคราะห์ศิลาจารึกหลักที่ ลพ.9 ได้ความว่า “นับตั้งแต่สมัยของพระยามังรายมา จนถึงสิ้นรัชกาลของพระเจ้าแสนเมืองมานับเป็นอันดับที่ 7 ต่อมาจึงเป็นสมัยของพระเจ้าสามฝั่งแกน ซึ่งได้ขึ้นครองราชย์ต่อจากพระราชบิดาเมื่อพระชนมายุได้ 13 ปี นับศักราชได้ 764” ถ้าจะ หมายความว่าตามนี้ก็จะเห็นว่าพระเจ้าสามฝั่งแกนประสูติเมื่อ ศักราช 751(764-13) แต่เท่าที่ได้ สอบค้นมา ปรากฏว่าพระเจ้าสามฝั่งแกนประสูติเมื่อศักราช 739 พออายุได้ 12 พรรษาเมื่อศักราช 751 ได้ขึ้นครองเมืองล้านช้างต่อจากพระเจ้าแสนเมืองมาผู้เป็นพระราชบิดา ส่วนพระเจ้าแสนเมืองมา หรืออีกนามหนึ่งว่า “พระยาหมื่นบ้าน” ได้มาครองเมืองพะเยาต่อจากท้าวเกื่อนาจึงได้ปรากฏนามตาม จารึกว่า “เจ้าสีหมื่น” แต่คำนี้ไม่มี ร สะกด (สิร) จึงได้มีผู้แปลว่า “เจ้าสีหมื่น” ซึ่งจะทำให้ ความหมายเดิมคลาดเคลื่อนไปเป็น “พระยาสีหมื่นบ้าน” ไปเสีย

ที่จริงแล้วการผสมคำในจารึกนั้นยังไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอน ซึ่งจะถือเอาเป็นกฎเกณฑ์ ตายตัวก็คงจะไม่ถูกต้องนัก ดังนั้นจึงต้องอาศัยหลักฐานอื่นๆเป็นเครื่องชี้หน้าด้วย และคำว่า “เจ้า ศรีหมื่น” นี้ก็มีมูลเหตุมาจาก “พระยาหมื่นบ้าน” นั่นเอง ซึ่งก็สอดคล้องกับนามว่า “พระเจ้าแสนเมือง มา” อีกด้วย พอถึงศักราช 763 พระเจ้าสามฝั่งแกนจึงได้ครองเมืองเชียงใหม่ต่อจากพระเจ้าแสนเมือง มาอีกที ซึ่งตอนนั้นมีพระชนมายุได้ 24 พรรษาแล้ว นี่ก็นับเป็นความคลาดเคลื่อนในชั้นแรก ข้อความต่อมาก็ยิ่งชวนให้สับสนเพราะกลับไปเข้าใจว่าผู้ครองเมืองพะเยาในศักราช 751 (พระเจ้า แสนเมืองมา) เป็นอาเลียงไปเสีย ซึ่งจะเป็นเหตุให้ไปสับสนปนเปกับ “พระเจ้าอุทัยสิริราช” อาเลียง ของพระเจ้ายอดเชียงรายเข้าไปอีก และอาจจะมีผลให้ได้รับนาม “เจ้าศรีหมื่น” ไปด้วยกัน รวมทั้งใน กรณีของพระเจ้ายอดเชียงรายด้วย ข้อความต่อมามีดังนี้-

“ครั้นได้เสวยราชย์ในเมืองเชียงใหม่แล้ว จึงให้อาเลียงของตนมาเสวยราชสมบัติในเมือง พะเยาแล้วให้นามว่า “เจ้าสีหมื่น” และหลักศิลาจารึกต่างๆก็คงจะมีให้เห็นเป็นสาธารณะ ซึ่งจะเห็น ได้ว่ามีการคัดลอกต่อกันมาหลายหลักแล้วจึงเกิดความสับสนในตัวบุคคล เพราะอาจจะไม่ทราบ เวลาที่ตรงตามยุคสมัยด้วยก็เลยเป็นเหตุให้มีพระเจ้าสีหมื่นเพิ่มขึ้นมาในยุคนั้นอย่างน้อย 3 องค์คือ พระเจ้าแสนเมืองมา, พระเจ้าอุทัยสิริราช และพระเจ้ายอดเชียงราย ในที่จริงแล้วคำว่า “ศรีหมื่น” นี้มา จากคำว่า “พระยาหมื่นบ้าน” นับเป็นพระสมัญญานามโดยเฉพาะเช่นเดียวกับคำว่า “เกื่อนา” หรือ

“สามฝั่งแกน” ไม่ใช่ตำแหน่งทางราชการ แต่เป็นนามของกษัตริย์จึงไม่น่าจะมีหลายองค์ ดังนั้นจึงอาจจะสรุปความได้ว่า “เจ้าศรีหมื่น” เป็นนามของพระเจ้าแสนเมืองมา (พระยาหมื่นบ้าน) เท่านั้น ส่วนนอกนั้นเกิดจากความสับสนในตัวบุคคลแล้วยังเข้าใจไปอีกว่า ต่อมาภายหลังได้เลิกใช้ไปแล้ว ซึ่งก็คงจะหาเหตุผลอันเหมาะสมมาชี้แจงไม่ได้อีกเช่นกัน

นอกจากนี้แล้วยังพบคำศัพท์ที่เห็นว่าควรแปลเสียใหม่ให้มีใจความที่สมบูรณ์ดังต่อไปนี้-

ด้าน 1 บรรทัดที่ 13- เยิงเชิง คือ เยิงเชิง แปลว่า “สืบเชื้อสาย”

- จึงจะพุดเกิดมา คือ พุด แปลว่า “พูด”

ด้าน 2 บรรทัดที่ 2- 3 - อาวเลียงตนตายกลาย คือ ตายกลาย แปลว่า “สิ้นพระชนม์ไปแล้ว”

ด้าน 2 บรรทัดที่ 15- 16- มีด้วยคำร้อยหนึ่งเป็นคำถำนั้น คือ ถา แปลว่า “ค่าธรรมเนียม”

บรรทัดที่ 20- จึงจอบพกาสให้นา คือ จอบพกาส น่าจะหมายถึง “ถือโอกาส”

ด้าน 3 บรรทัดที่ 2- ได้หมื่นลำคำ คือ ลำ แปลว่า “แท่ง” เช่นลำเทียน เป็นต้น

บรรทัดที่ 13- ให้ฝูงคนรู้ว่าดังนี้เทอะ (ท)

ด้าน 1 บรรทัดที่ 6- กินเมืองเนื่องมาถึง

บรรทัดที่ 18- คำจวปีขอมใส่ปีมะเมีย คือ คำจำ แปลว่า “คำพูดจา”

ล.พ.27 ด้าน 1 บรรทัดที่ 13- สุมกลาด คือ ซุ่มกาด (ตลาด)

ด้าน 2 บรรทัดที่ 3- ผู้ใดกินเกล้ากินย่ำร้าย หมายถึง เบียดบังประโยชน์ท่านกินไป

บรรทัดที่ 5- กั่วเกล้า คือ กวนเกล้า แปลว่า “รบกวน”

บรรทัดที่ 6- มักขางที่ขางแดนขรางไม้ คือ ขาง แปลว่า “หวง”

พย.3 ด้าน 1 บรรทัดที่ 13- จึงหื้อจามออก ใส่สีมาใหม่ คือ จาร แปลว่า “แกะ” ไม่ใช่จามที่แปลว่า “ฟันอย่างแรง” เช่นในหลัก พย.46 ด้าน 1 บรรทัดที่ 10 - จึงหันสีมาอันหรักรำเมินนาน จึงหื้อจามออกใส่สีมาใหม่ คือ หรักร หมายถึง หัก และจามคือ จาร

บรรทัดที่ 5- ได้ฤกษ์ตัวนึ่งกลา ชื่อว่าอัสวณี คือ กล่า (คำ) ไม่ใช่กล้า ที่แปลว่าแข็งแรง

พย.7 บรรทัดที่ 19- มหาหนพลาหงมากสองต้น คำสองพันเบี้ย คือ มหาพรรณพ หลางหมากสองต้น....

มีรายนามต่างๆซึ่งน่าจะอ่านดังนี้.- แม่โมคคัลลิตบุตรหนึ่ง, สุวรรณหงส์หนึ่ง, ยาคำหนึ่ง, นางพีนึง, ลินปี่
 นึง, ไส่หล้าหนึ่ง, ศรีวงค์หนึ่ง (สีวัง), พันเขาหึกแน่น (หริ) แปลว่า กำยำล่ำสัน และ นายคำหล้าแขกหนึ่ง
 ตอนนี้จะกล่าวถึงความสับสนที่เนื่องมาจากคำว่า “อวเลียง” ซึ่งหมายถึงพระเจ้ายุกิทธิระ (ศักราช
816 - 853) ที่มีระบุไว้ในจารึก พย.**44,52** และพย.**47** ตั้งแต่บรรทัดที่ **1-5** เท่านั้น โดยมีใจความ
 ตรงกันว่า “เจ้าหมื่นเลียงมาเป็นเจ้าสี่หมื่นในเมืองพะเยา เจ้าสี่หมื่นให้กระทำพระเจ้าในปีล้วงเหม้า
 เม็งว่าปีเถาะ ไว้ต่อชั่วลูกหลานเหลนอันเป็นท้าวเป็นพระยามาภายหลัง” แต่ไม่ระบุศักราชไว้ ระบุไว้
 เพียงชื่อแม่ปีลูกปีว่า “ล้วงเหม้า” (เถาะ) ประกอบกับในจารึกได้เท้าความไปถึงการสร้างวัดสุวรรณ
 วิหารด้วย จึงเหมาะเอาว่าได้สร้างพระในปี พ.ศ.**1954**ตามหลักฐานในจารึก ลพ.**9**ซึ่งนับเป็นปีล้วงเห
 ม้าเหมือนกัน ที่จริงแล้วตรงกับศักราช **833**พ.ศ.**2014**ปีล้วงเหม้า ซึ่งเป็นเวลาหลังจากที่ได้สร้างวัด
 สุวรรณวิหารมาแล้ว **60**ปีพอดี และเป็นปีที่พระเจ้ายุกิทธิระได้ปกครองเมืองรามัญนับเป็นปีสุดท้าย
 สำหรับจารึก ลพ.**9**ระบุศักราช **764- 773**(พ.ศ.**1954**) แต่ไม่มีเรื่องการสร้างพระเลย

สาเหตุที่ทำให้เกิดความสับสนอีกประการหนึ่ง น่าจะมาจากการสะกดคำในจารึกผิดพลาดคือคำ
 ว่า “หมื่นเลียง” ควรจะเป็นหมื่นเวียงมากกว่า เพราะจะทำให้ได้ใจความที่ถูกต้อง ดังจารึก พย.**3**ว่า
 “เจ้าศรีหมื่น ผู้เป็นปู่เวียง พระเจ้าเมืองพินท์มากินเมืองพะเยา สืบต่อเจ้าศรีหมื่นผู้เป็นอวเลียงปู่พระ
 แต่โบราณ” คือ “ปู่เวียง” (เมือง) หรือ ปู่พระ หมายถึงพระเจ้ายอดเชียงรายซึ่งเป็นปู่ของพระเมกุฎีที่ได้
 สร้างเมืองพะเยาลูกปัจจุบันเมื่อศักราช **901** (ซึ่งจะนำไปกล่าวในภายหลัง) ส่วนอวเลียงหมายถึงพระ
 เจ้ายุกิทธิระ (เพราะคงจะเข้าใจว่าเป็นพระอนุชาของพ่อท้าวศรีบุญเรือง) ซึ่งได้ครองเมืองพะเยาเมื่อ
 ศักราช **816- 853** ต่อมาจึงเป็นสมัยของพระเจ้ายอดเชียงรายศักราช **853-882** สำหรับพระเมกุฎี
 นั้นได้ครองเมืองเชียงใหม่เมื่อศักราช **910- 926** ดังนั้นจึงอาจจะวิเคราะห์ได้ว่าจารึกหลัก พย.**3**นี้ได้
 สร้างหลังจากศักราช **910**แล้ว ซึ่งเป็นเวลาหลังจากเหตุการณ์นั้นประมาณ **60**ปี และอาจจะเป็น
 อีกเหตุหนึ่งที่ทำให้มีการจารึกผิดพลาดได้

ในคำว่า “เจ้าหมื่นเวียง” เป็นคำที่ใกล้เคียงกับ “พระยาหมื่นบ้าน” ที่สุดเพราะคำว่า “เวียง - บ้าน -
 เมือง” มีความหมายเหมือนกัน และเป็นอีกพระนามหนึ่งของพระเจ้าแสนเมืองมา หรือเจ้าศรีหมื่นพ
 ยาว ซึ่งได้สิ้นพระชนม์ไปเมื่อศักราช **763** ต่อมาในศักราช **773**พระเจ้าสามฝั่งแกนจึงได้สร้างวัด
 สุวรรณวิหารเพื่ออุทิศส่วนกุศลไปให้พระเจ้าแสนเมืองมา ตรงกับปีล้วงเหม้า ดังปรากฏในหลัก
 จารึก พย.**47** มีใจความว่า “หมื่นน้อยหน่อผู้เป็นลูก (หมายถึงพระเจ้าสามฝั่งแกน) และมหาเทวี คือ

พระนางติโลกจุฑาเทวี ได้สร้างวัดสุวรรณวิหารเพื่ออุทิศส่วนกุศลไปให้พระเจ้าซึ่งน่าจะหมายถึงพระเจ้าแสนเมืองมา เพราะเป็นเวลาหลังจากที่พระองค์สวรรคตไปได้ 10 ปี

สำหรับพระนามของเจ้าผู้ครองนครที่มีระบุไว้ในจารึกก็อาจจะตีความไม่ตรงตัวบุคคลได้ ถ้าไม่ทราบเวลาที่แน่นอนและความเป็นมาทางประวัติศาสตร์อย่างทั่วถึง เช่นคำว่า “พระเป็นเจ้าเมืองแม่ใน” อาจจะหมายถึงองค์ใดองค์หนึ่งก็ได้ที่เคยครองกรุงศรีอยุธยา ดังในจารึก พย.7 ว่า

“วัดอารามป่าญะนี้ เจ้าหนือหัวปู่หม่อนเจ้าเมืองแม่ในหื้อสร้างไว้แล สมเด็จพระเจ้าเป็นเจ้าเมืองพินัง จึงให้นางเถ่าแก่หน้าโรง จำทูลพระราชโองการมาถึงพระราชครูพระเป็นเจ้าสี่หมื่นพะเยา หื้อเอาคนเอานาไว้รักษาพระพุทธรเจ้า....” ตรงกับศักราช 857 ปีดับเหมา นับเป็นปีสิ้นรัชกาลของพระเจ้ายุทธจักรที่ได้ขึ้นครองกรุงศรีอยุธยา(ศักราช 849- 857) แสดงว่าวัดอารามป่าญะนี้ได้สร้างเสร็จก่อนศักราช 857 และผู้สร้างก็คือพระเจ้ายุทธจักร(พระเป็นเจ้าเมืองแม่ใน) และใช้ร่วมกับคำว่า “เจ้าหนือหัวปู่หม่อน” เพราะคำว่าปู่พระหมายถึงพระเจ้ายอดเชียงราย ดังนั้นพระเจ้ายุทธจักรจึงมีศักดิ์เป็นปู่หม่อน สำหรับพระเป็นเจ้าเวียงพิงค์ก็คือ พระเมืองแก้วซึ่งขึ้นครองเมืองเชียงใหม่เมื่อศักราช 857- 887 ส่วนพระราชครูนั้นน่าจะเป็น “พระมหาเถรเจ้าปัญญาวังส (วังโส)” ซึ่งเป็นครูของพระเจ้านี่หมื่น (พระเจ้ายอดเชียงราย)

หลักฐานจากหลัก พย.27 จารึกเรื่องพระเจ้าศรีหมื่นเมืองพยาว ให้ฝังหินพัทธสีมายังอุโบสถวัดลึงศักราช 857 ปีดับเหมา ซึ่งเป็นปีครองราชย์ในเมืองพะเยาของพระเจ้ายอดเชียงราย และด้านที่ 4 ได้กล่าวถึงอุบาสกผู้ล่วงลับไปแล้วที่ได้ให้คนไว้กับวัด 6 คราวเรือน นับเป็นสมัยของพระเจ้ายุทธจักรและน่าจะเป็นผู้สร้างวัดลึงในระหว่างศักราช 816- 857 มีนามปรากฏในตำนานเชียงแสนว่า “เจ้าศรีสุวรรณล้านนาเชียงแสน” ซึ่งก็สอดคล้องกับนามของพระเชษฐาว่า “พ่อเจ้าศรีบุญเรือง”

ตามที่ได้วิเคราะห์ไว้แล้วว่าพระเจ้ายุทธจักรเป็นผู้สร้างพระเมื่อศักราช 833 ปีล่วงเหมา ก็น่าจะเป็นที่วัดพระคำตามหลักฐานจารึก ลพ.10 เพราะมีความหมายสอดคล้องกับนามของพระองค์ว่า “เจ้าศรีสุวรรณ” ต่อมาในศักราช 857 ได้สิ้นพระชนม์ ดังนั้นในศักราช 858 จึงได้มีการสร้างกุศลเพื่ออุทิศไปให้ดังคำจารึกว่า “พระราชโองการสมเด็จพระเจ้าสมเด็จพะปิตร พระมหาเทวีศรีรัตน-จักรวรรดิ พระราชมาตา (พระนางสิริยศวดี) มาถึงปู่พระเจ้าเจ้าเมืองญีพยาว (พระเจ้ายอดเชียงราย) ให้ไว้คนกับเงินแก่วัดพระคำเพื่ออุทิศส่วนกุศลไปให้ ปู่หม่อน (พระเจ้าสามฝั่งแกน) พระพุทธรเจ้า (พระเจ้าติโลกราช) และพระพุทธรเจ้า เจ้าเมืองแม่ใน (พระเจ้ายุทธจักร) ซึ่งได้ครองกรุงศรีอยุธยาถึงศักราช 857

สรุปความได้ว่า พระเจ้ายุทิสวริระ (เจ้าศรีสุวรรณ) ได้สร้างพระ - วัดพระคำ และควรจะใช้คำ
ในจารึกว่า “เจ้าศรีสุวรรณผู้เป็นอาว์เลี้ยงปู่พระ” เป็นผู้สร้างวัดดี ไม่ใช่เจ้าศรีหมื่น หรือสี่หมื่น แต่
อย่างไร

* * * * *

ปราณิกขุ